

Висновок експерта в адміністративному судочинстві

Ірина Ботнаренко

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності, навчально-науковий інститут поліцейської діяльності, Національна академія внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4697-3767>, e-mail: byarinka1@ukr.net

Спираючись на чинне законодавство та наукові дослідження, окреслено розуміння та змістовні особливості висновку експерта в адміністративному судочинстві України.

Ключові слова: експерт; висновок; адміністративне судочинство; обґрунтованість; доказовість; вступна частина; дослідницька частина; заключна частина.

Expert opinion in administrative proceedings

Iryna Botnarenko

Based on the current legislation and scientific research, the understanding and substantive features of the expert opinion in administrative proceedings of Ukraine are outlined.

Keywords: expert; opinion; administrative proceedings; justification; evidentiality; introductory part; research part; final part.

В чинному адміністративному законодавстві передбачено різні способи залучення судового експерта для отримання його висновку. Звернення учасника справи до експерта або спеціалізованої установи самостійно є однією з підстав для ініціювання проведення судової експертизи на договірній основі. Розширені можливості для збирання доказів безперечно позитивно впливають на процес доказування, сприяючи всебічному з'ясуванню обставин справи та забезпечуючи суд докладнішою доказовою базою, що буде врахована під час ухваленні рішення.

Є два способи участі експерта з питань права в адміністративному судочинстві: 1) безпосередня участь експерта з питань права в судовому засіданні з одночасним поданням для головуючого судді правового висновку для подальшого його дослідження та долучення до матеріалів адміністративної справи; 2) підготовка та подання експертом з питань права до суду правового висновку за відсутності особистої участі експерта в залі судового засідання. Особливість адміністративного процесуального статусу експерта з питань права полягає в правовій природі юридичного висновку. Специфіка обґрунтованого та об'єктивного правового висновку експерта з питань права визначена в правових положеннях Гл. 7 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — *КАС України*) [1].

Висновок експерта в адміністративному судочинстві — це процесуально визначений засіб доказування, який застосовують для встановлення обставин справи, що потребують спеціальних знань, відповідно до КАС України. Висновок експерта — це докладний опис проведених експертом досліджень, зроблені в результаті них висновки та обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені перед експертом, складений у порядку, визначеному законодавством (ч. 1 ст. 101 КАС України). Предметом висновку експерта може бути дослідження обставин, які належать до предмета доказування та встановлення яких потребує наявних у експерта спеціальних знань (ч. 2 ст. 101 КАС України) [1].

Основними вимогами, які висувають до надання висновку експертом або експертною установою, є:

- предметом висновку експерта може бути дослідження обставин, які належать до предмета доказування та встановлення яких потребує наявних у експерта спеціальних знань;
- висновок експерта має бути викладений та приєднаний до певної справи в письмовій формі;
- у висновку експерта має бути зазначено: коли, де, ким (ім'я, освіта, спеціальність, а також, за наявності, свідоцтво про присвоєння кваліфікації судового експерта, стаж експертної

роботи, науковий ступінь, учене звання, посада експерта), на якій підставі була проведена експертиза, хто був присутній під час проведення експертизи, запитання, що були поставлені експертові, які матеріали експерт використав;

- у висновку експерта має бути зазначено, що він проінформований про відповідальність за завідомо неправдивий висновок, а в разі призначення експертизи судом — також про відповідальність за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків [2].

Висновок експерта має бути обґрунтованим, забезпечуючи цим процесуальну гарантію його достовірності. Особливу увагу слід приділити належній мотивації висновків, складених за результатами повторної експертизи, особливо у випадку, якщо їхні дані суперечать висновкам первинного дослідження. Обґрунтованість і вмотивованість, наголосила Ю. Лоза, є ключовими елементами оцінювання висновків експертів [3, с. 532].

Відповідно до п. 4.12 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз (далі — *Інструкція*) та Науково-методичних рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [4] висновок експерта складається з обов'язковим зазначенням його реквізитів (найменування документа, дати та номера складання висновку, категорії експертизи (додаткова, повторна, комісійна, комплексна), виду експертизи (за галуззю знань) та трьох частин: вступної (Вступ), дослідницької (Дослідження) та заключної (Висновки).

У вступній частині висновку експерта зазначаються:

- дата надходження документа про призначення експертизи (залучення експерта);
- найменування експертної установи та/або ім'я, прізвище, по батькові експерта;
- документ про призначення експертизи (залучення експерта), його найменування й дата складання,

найменування органу та/або посада й прізвище особи, який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта);

- справа, за якою вона призначена (кримінальна, про адміністративне правопорушення, цивільна, господарська, адміністративна тощо, номер справи), або стаття закону, якою передбачено надання висновку експерта (за наявності);
- перелік об'єктів, що підлягають дослідженню, та зразків (у разі надходження);
- відомості про надані матеріали (зокрема, вид (назва) матеріалів (документів) та кількість аркушів);
- спосіб доставки та вид упаковки досліджуваних об'єктів із зазначенням у необхідних випадках за необхідності відомостей про те, чи впливав спосіб упаковки на їх збереженість;
- запис про відповідність матеріалів та об'єктів, що надійшли до експертної установи (експерта), матеріалам, зазначеним у документі про призначення експертизи (залучення експерта);
- перелік питань (дослівно у формулюванні документа про призначення експертизи (залучення експерта)), які поставлено на вирішення; якщо питання сформульовано неясно або їх редакція не відповідає рекомендаціям, але зміст завдання експертові зрозумілий, то після наведення питання в редакції документа про призначення експертизи (залучення експерта) він може дати відповідні роз'яснення й викласти питання в редакції, що відповідає зазначеним рекомендаціям; якщо поставлено декілька питань, експерт має право згрупувати їх і викласти в послідовності, яка забезпечує найдоцільніший порядок дослідження; якщо деякі питання, що містяться в документі про призначення експертизи (залучення експерта), вирішувались під час проведення експертиз різних видів, — відомості (експертна установа, номер та дата висновку)

про ці експертизи; якщо питання, які поставлені на вирішення, доцільно вирішувати в іншому порядку, ніж той, що визначений у документі про призначення експертизи (залучення експерта), зазначається, у якому порядку вирішуватимуться ці питання;

- питання, які вирішуються експертом у порядку експертної ініціативи (якщо таке розглядалось);
- дані про експерта (експертів): прізвище, ім'я та по батькові, посада, клас судового експерта, науковий ступінь та вчене звання, освіта, освітньо-кваліфікаційний рівень, експертна спеціальність, стаж експертної роботи, дата та номер видачі свідоцтва про присвоєння кваліфікації судового експерта, ким видано та строк дії;
- попередження (обізнаність) експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку за ст. 384 Кримінального кодексу України та за відмову від надання висновку за ст. 385 Кримінального кодексу України;
- інформація про те, що висновок підготовлений для подання до суду або долучення до матеріалів кримінального провадження (у разі проведення експертизи на підставі письмового звернення особи, яке містить таку інформацію);
- дата направлення клопотання експерта про надання додаткових матеріалів, дата надходження додаткових матеріалів або відомостей про наслідки розгляду клопотання; обставини, які мають значення для надання висновку, з обов'язковим зазначенням джерела їх отримання;
- під час проведення додаткових або повторних експертиз зазначаються відомості про первинну (попередні) експертизу (експертизи) (прізвище експерта, назва експертної установи або місце роботи експерта, номер і дата висновку експерта, зміст заключних висновків первинної (попередніх) експертизи (експертиз)); зміст

питань, які були поставлені перед експертом на додаткове або повторне вирішення, а також мотиви призначення додаткової або повторної експертизи, які зазначені в документі про призначення експертизи (залучення експерта), якщо в ньому такі мотиви відсутні, про це робиться відповідний запис;

- відомості про підстави та осіб, які були присутні під час проведення досліджень (прізвище, ініціали, статус);
- нормативні акти, методики, а також рекомендована науково-технічна та довідкова література з переліку, що затверджується наказом Міністерства юстиції України, інші інформаційні джерела, які застосовувались експертом під час вирішення поставлених питань, за правилами бібліографічного опису, із зазначенням реєстраційних кодів методик з Реєстру методик проведення судових експертиз, який ведеться відповідно до Порядку ведення Реєстру методик проведення судових експертиз, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 02 жовтня 2008 року № 1666/5, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 02 жовтня 2008 року за № 924/15615.

У дослідницькій частині висновку експерта, відповідно до п. 4.13 Інструкції, описуються процес дослідження та його результати, а також дається обґрунтування висновків із поставлених питань.

Дослідницька частина має містити:

- а) відомості про стан об'єктів дослідження, застосовані методи (методики) дослідження, умови їх застосовування;
- б) посилання на ілюстрації, додатки та необхідні роз'яснення до них;
- в) експертну оцінку результатів дослідження.

Опис процесу застосування інструментальних методів дослідження та проведення експертних експериментів можуть обмежуватись викладенням кінцевих результатів. У зазначених випадках графіки, діаграми, таблиці, матеріали експертних експериментів мають зберігатись у наглядних експерт-

них провадженнях і на вимогу органу (особи), який (яка) призначив(ла) експертизу (залучив(ла) експерта), можуть надаватися їм для ознайомлення.

За наявності в документі про призначення експертизи (залучення експерта) питань, які не належать до предмета експертизи або не входять до компетенції експерта, зазначають причини, через які ці питання не можуть бути вирішені.

Узагальнення та оцінювання результатів окремих досліджень, які є підставою для формулювання висновків, можуть викладатися в синтезуючому розділі дослідницької частини висновку експерта.

У дослідницькій частині висновку експерта під час проведення повторної експертизи вказують причини розбіжностей з висновками попередніх експертиз, якщо такі розбіжності мали місце.

У заключній частині викладають висновки за результатами дослідження у вигляді відповідей на поставлені запитання в послідовності, визначеній у вступній частині. На кожне з поставлених запитань має бути надано відповідь по суті або вказано, з яких причин неможливо його вирішити. Якщо заключний висновок не може бути сформульований у стислій формі, допускається посилання на результати досліджень, викладені в дослідницькій частині (п. 4.11 Інструкції).

Насамкінець зазначимо, що висновок оцінюється за критеріями наукової обґрунтованості та доказової цінності. Суд або прокурор зобов'язані розібратись на лише в логіці експертного дослідження, а й переконатися шляхом аналізу наукових положень, викладених експертом, у достовірності та повноті його висновків.

Перелік джерел посилання

1. Казакевич А. О. Щодо вдосконалення окремих питань реалізації процесуальних прав та юридичних обов'язків експертом з питань права як учасником судового процесу в адміністративному судочинстві. *ВІСНИК НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право.* 2025. Вип. 2(66) С. 127—132. DOI: 10.20535/2308-5053.2025.2(66).337634.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07.2005 р. № 2747-IV (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text>.
3. Лоза Ю. А. Допустимість висновку експерта в адміністративному судочинстві. *Форум права.* 2011. № 2. С. 531—534.
4. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та Науково-методичні рекомендацій з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказ. Мін'юсту України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змін. та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text>.